

Uloga vještaka pri utvrđivanju valjanosti oporuke

Penava, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department of Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:788967>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported](#)/[Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

DIPLOMSKI RAD

Uloga vještaka prilikom utvrđivanja valjanosti oporuke

Ana Penava

Split, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

DIPLOMSKI RAD

Uloga vještaka prilikom utvrđivanja valjanosti oporuke

MENTOR

Doc.dr.sc. Marko Perkušić

STUDENT

Ana Penava

MATIČNI BROJ STUDENTA:

0340003522

Split, rujan 2024.

**Rad je izrađen u Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti
pod nadzorom doc.dr.sc. Marko Perkušić
u vremenskom razdoblju od travnja 2024. do rujna 2024.**

Datum predaje rada: 16. rujan 2024.

Datum prihvatanja rada: 18. rujan 2024.

Datum obrane rada: 24. rujan 2024.

Ispitno Povjerenstvo:

- Izv.prof.dr.sc. Nina Mladinić
- Dr.sc . Marko Pilić
- Doc.dr.sc. Marko Perkušić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. CILJ RADA.....	2
3. IZVORI PODATAKA I METODE	3
4. TEORETSKI OKVIRI	4
4.1. Definicija pravog posla.....	4
4.2. Valjanost i nevaljanost pravnog posla	4
4.3. Oblici pravnih poslova.....	5
4.3.1. Oblici jednostranih pravnih poslova	5
4.3.2. Oblici dvostranih pravnih poslova	5
4.4. Pojam i temeljne karakteristike oporuke	6
4.4.1. Oblik oporuke	7
4.4.2. Elementi valjane oporuke	8
4.4.2. Sadržaj oporuke	9
4.4.3. Specifičnosti stroge forme oporuke	9
4.5. Razlozi nevaljanosti oporuke.....	10
5. ULOGA VJEŠTAKA U SUDSKOM POSTUPKU.....	12
5.1. Definiranje pojma vještaka i vještačenja	12
5.1.2. Nalaz i mišljenje	13
5.1.3. Vrste vještačenja	14
6. ANALIZA SUDSKE PRAKSE	16
6.1. Prikaz slučaja	16
7. RASPRAVA.....	34
8. REZULTATI.....	36
9. ZAKLJUČAK	38
10. LITERATURA.....	40
11. SAŽETAK.....	43
12. SUMMARY	44
13. ŽIVOTOPIS	45
14. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	47

1. UVOD

Pravni poslovi, a posebno oporuke, igraju ključnu ulogu u životima pojedinaca i obitelji, osiguravajući pravnu sigurnost i ostvarenje posljednje volje ostavitelja. Oporuka kao jednostrani pravni akt omogućuje oporučitelju, odnosno osobi koja sastavlja oporuku, da samostalno odlučuje o raspodjeli svoje imovine nakon smrti.¹ Međutim, valjanost oporuke može biti podložna sumnji i pravnim osporavanjima zbog različitih razloga kao što su mentalna nesposobnost oporučitelja, prisila, prevara ili proceduralni nedostaci.² U takvim slučajevima, uloga vještaka postaje ključna u procesu utvrđivanja autentičnosti i valjanosti oporuke.

Vještaci, stručnjaci s posebnim stručnim znanjima u područjima kao što su medicina, psihijatrija, grafologija i forenzika, često su angažirani kako bi pružili stručno mišljenje koje može biti presudno u sudskim postupcima. Njihova analiza može razjasniti okolnosti pod kojima je oporuka sastavljena, te potvrditi ili osporiti njezinu autentičnost i pravnu valjanost. Vještaci svojim stručnim znanjem pridonose uspostavljanju objektivnih činjenica i tako pomažu sudovima u donošenju pravednih odluka.³

U okviru ovog rada, fokusirat ćemo se na pravnu prirodu oporuka, analizirati njihove oblike i temeljne karakteristike te istražiti razloge zbog kojih oporuka može biti proglašena nevaljanom. Posebna pažnja bit će posvećena ulozi vještaka u postupku utvrđivanja valjanosti oporuke. Razmotrit ćemo različite metode vještačenja, vrste nalaza i mišljenja koje vještaci mogu pružiti te njihov utjecaj na sudske odluke.

Također, istražiti ćemo kako vještaci doprinose procesu validacije pravnih poslova, s posebnim naglaskom na oporuke. Analizirat ćemo prednosti i nedostatke korištenja vještaka u pravnoj praksi, kao i specifične izazove s kojima se suočavaju u svom radu. Kroz detaljnu analizu sudske prakse, prikazat ćemo konkretne primjere kako je vještačenje utjecalo na ishode pravnih sporova vezanih za oporuke.

Cilj ovog rada je pružiti sveobuhvatan pregled teorijskih i praktičnih aspekata angažiranja vještaka u postupcima validacije oporuka. Kroz temeljitu analizu, nastojat ćemo razumjeti

¹ Čl. 7 st. 1. Zakona o nasljeđivanju (ZN), NN br., 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

² Čl. 26. ZN

³ Čl. 126. Zakona o sudovima (ZS), NN br., 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 126/19, 130/20, 21/22, 60/22, 16/23, 155/23, 36/24.

kako vještaci svojim stručnim znanjima oblikuju pravne procese i pomažu u donošenju pravednih i utemeljenih sudskih odluka.

2. CILJ RADA

Svrha ovog diplomskog rada je istražiti i analizirati ulogu vještaka u procesu utvrđivanja valjanosti oporuke. Fokusirat ćemo se na doprinos vještaka u osiguravanju pravednih i zakonitih odluka u postupcima koji uključuju složena pitanja vezana uz valjanost oporuka. Istražit ćemo kako stručni nalazi i mišljenja vještaka pridonose pravnoj sigurnosti i zaštiti interesa nasljednika te kako njihova stručnost pomaže u otkrivanju prijevara, zloupotreba i drugih nepravilnosti vezanih uz oporuke. Kroz pregled relevantne literature, zakonodavstva i sudske prakse, rad će pružiti uvid u važnost i neophodnost uloge vještaka u pravosudnom sustavu pri rješavanju sporova oko valjanosti oporuka.

S obzirom na znanstveni pristup ovom radu, postaviti će se sljedeće hipoteze koje će biti potvrđene ili podvrgnute provjeri u rezultatima istraživanja:

1. Veći angažman vještaka u sudskim postupcima vezanim uz valjanost oporuka dovodi do preciznijeg utvrđivanja autentičnosti i zakonitosti oporuka, što rezultira kvalitetnijim i pravednijim sudskim odlukama.
2. Primjena različitih metoda i tehnika vještačenja značajno utječe na proces utvrđivanja valjanosti oporuka, pri čemu određene metode, poput psihijatrijske procjene ili grafološke analize, pokazuju veću učinkovitost u specifičnim slučajevima.
3. Iako je angažiranje vještaka često neophodno za utvrđivanje valjanosti oporuke, sudovi trebaju uravnotežiti potrebu za više vještačenja s načelom ekonomičnosti, kako bi se izbjeglo nepotrebno produženje i poskupljenje sudskih postupaka.

3. IZVORI PODATAKA I METODE

U ovom radu istražuje se uloga vještaka u postupku utvrđivanja valjanosti oporuke. Koristeći znanstvenu literaturu iz područja prava, primijenit će se niz znanstvenih metoda kako bi se proučila uloga vještaka u ovom kontekstu;

metoda analize,

metoda deskripcije,

metoda kompilacije,

metoda dokazivanja i opovrgavanja,

metoda sinteze,

metoda komparacije.

Kroz analizu relevantnih pravnih izvora i sudskih presuda, istražiti će se kako vještaci doprinose pravilnom i pravednom utvrđivanju valjanosti oporuke. Posebna pozornost bit će posvećena razumijevanju postupka vještačenja, kriterijima koje vještaci koriste pri procjeni valjanosti oporuke te metodologiji koju primjenjuju u svom radu.

Nadalje, kroz proučavanje stvarnih primjera iz prakse, istražiti će se kako vještaci primjenjuju svoje stručno znanje i iskustvo u složenim pravnim situacijama te kako njihova mišljenja utječu na konačne sudske odluke.

Kroz pregled zakonske regulative i pravne prakse, dati će se zaključak o važnosti uloge vještaka u postupku utvrđivanja valjanosti oporuke te kako njihov rad osigurava pravnu sigurnost i zaštitu interesa stranaka u pravosudnom postupku.

4. TEORETSKI OKVIRI

4.1. Definicija pravog posla

Pravni posao je izraz volje stranaka koji proizvodi određene pravne učinke.⁴ To je izjava ili čin volje kojim se usmjeravaju pravni odnosi prema željenom cilju, kao što su stvaranje, mijenjanje ili prenošenje prava i obveza. Postoje dvije vrste pravnih poslova: jednostrani i dvostrani pravni poslovi.⁵

Jednostrani pravni poslovi su oni kod kojih je potrebno samo jednostrano očitovanje volje jedne strane kako bi se posao sklopio. Primjeri jednostranih pravnih poslova uključuju oporuku, odricanje od prava, obećanje nagrade za pronalazak izgubljene stvari i sl. Kod jednostranih pravnih poslova, postoji samo jedan subjekt koji se obvezuje na određenu radnju ili obvezu, dok druga strana može biti pasivna ili ne sudjelovati u stvaranju pravnog odnosa.⁶

Dvostrani pravni poslovi su oni kod kojih je potrebno suglasno očitovanje volje dviju strana kako bi se posao sklopio. Dvije strane imaju jednak status u stvaranju pravnog posla i obje strane imaju svoje prava i obveze u vezi s poslom. Primjeri dvostranih pravnih poslova uključuju kupoprodaju, najam, ugovor o radu i sl.⁷

4.2. Valjanost i nevaljanost pravnog posla

Pretpostavke valjanosti pravnog posla su uvjeti ili okolnosti koje moraju biti ispunjene kako bi pravni posao bio valjan i proizveo pravne učinke. Ovi uvjeti osiguravaju da pravni posao bude zakonit, jasan i pravedan za sve uključene strane. Imamo nekoliko pretpostavki valjanosti pravnog posla: pravnu sposobnost, poslovnu sposobnost, valjano i suglasno očitovanje volje, činidba (moguća, dozvoljena, određena ili određiva), dozvoljena osnova i forma pravnog posla.⁸

Pravna sposobnost se smatra temeljnim atributom pravnog subjekta te bi gubitak pravne sposobnosti mogao rezultirati prestankom statusa pravnog subjekta za osobu. Kada bi se fizičkoj osobi uskratila pravna sposobnost, ona bi iz perspektive prava izgubila svoj subjektivni status i bila bi tretirana kao stvar. U prošlosti su, primjerice, robovi bili smatrani

⁴ Slakoper, Z., Gorenc, V., Bukovac – Puvača, M., (2009): Obvezno pravo (opći dio), Novi Informator, Zagreb, str. 161.

⁵ Klarić, P., Vedriš, M., (2006.); Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, str. 107.

⁶ Slakoper, Z., Gorenc, V., Bukovac – Puvača, M., (2009.), op. cit. str 165.

⁷ Ibid.

⁸ Nikšić, S., (2021): „Pisani oblik ugovora i drugih pravnih poslova“, str. 305- 306.

stvarima, što je u modernom pravu smatrano neprihvatljivim. U slučaju gubitka pravne sposobnosti pravnoj osobi, ona bi prestala postojati kao pravni subjekt.⁹

Poslovna sposobnost definira se kao mogućnost stjecanja prava i obveza kroz vlastite radnje i očitovanja volje.¹⁰ S druge strane, deliktna sposobnost odnosi se na odgovornost pravnog subjekta za svoje nezakonite postupke, poznata i kao uračunljivost ili ubrojivost.¹¹

4.3. Oblici pravnih poslova

U pravnoj doktrini, oblik se opisuje kao vanjski, vidljivi ili uočljivi način prikazivanja ili izražavanja određenog sadržaja. Budući da svaki pravni posao zahtijeva određenu razinu sadržaja, pretpostavka je da će postojati određeni oblik putem kojeg će se taj sadržaj izraziti.¹²

4.3.1. Oblici jednostranih pravnih poslova

U oblike jednostranih pravnih poslova ubrajamo izjave i oporuke. Izjave se mogu dati usmeno ili pismeno. Na primjer, u slučaju osnivanja društva s ograničenom odgovornošću, kada postoji samo jedan osnivač ili član, Zakon o trgovačkim društvima propisuje da osnivač daje i potpisuje izjavu o osnivanju društva u obliku koji zahtijeva ovjeru od strane javnog bilježnika ili pismeno.¹³ Jedan od najzanimljivijih i posebnih pravnih poslova u svakodnevnom životu svakako je oporuka. Oporuka omogućava svakoj osobi da odredi svoje nasljednike za slučaj vlastite smrti. To je jednostrani pravni posao koji se ostvaruje nakon smrti (mortis causa) i predstavlja izražavanje posljednje volje osobe koja raspolaže svojom imovinom.¹⁴ Zakon o nasljeđivanju navodi više oblika oporuke kao što su: privatne, javne i oporuke u izvanrednim okolnostima.

4.3.2. Oblici dvostranih pravnih poslova

Ugovori su među najučestalijim pravnim poslovima. Ljudi svakodnevno sklapaju različite ugovore, od kupovine namirnica u trgovini do korištenja javnog prijevoza. Za većinu tih poslova ne zahtijeva se formalni oblik. Broj, odnosno vrsta ugovora koji može nastati je neograničen, ali zakon izričito regulira ugovore koji se najčešće sklapaju i na taj način prije svega štiti svoje potrošače, tj. fizičke osobe kojima sklapanje takvih ugovora ne ulazi u

⁹ Klarić, P., Vedriš, M., (2014.), Građansko pravo, Narodne novine, str. 32-33.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Momčinović, H., (2017.), Obvezno pravo, Hrvatska pravna revija, str. 55.

¹² Slakoper, Z., Gorenc, V., Bukovac – Puvača, M., (2009), op. cit. str. 269.

¹³ Čl. 387., Zakona o trgovačkim društvima (ZTD), NN br., 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23.

¹⁴ Bulka, Z., Nasljeđivanje na temelju oporuke, Hrvatska pravna revija, god. 10., br. 12., Zagreb, 2010., str. 55.

profesionalnu djelatnost.¹⁵ Tako kao jedne od najpoznatijih imenovanih ugovora možemo istaknuti: ugovor o kupoprodaji, ugovor o darovanju i nasljednopravni ugovori (ugovor o doživotnom uzdržavanju).

Ugovor o kupoprodaji funkcionira kao kauzalni pravni čin, gdje je bitan motiv za ugovaranje izvan samog ugovora. Drugim riječima, kad netko sklopi ugovor o kupoprodaji, to ne znači automatski da postaje vlasnikom stvari. Umjesto toga, ugovor je tek pravni alat koji omogućuje ostvarivanje cilja transakcije. Dakle, trenutkom potpisivanja ugovora, osoba ne stječe odmah vlasništvo nad predmetom kupnje, već se uspostavlja pravni odnos između prodavatelja i kupca. Ugovor o kupoprodaji osigurava pravni temelj za stjecanje vlasništva nad prodanom imovinom, bilo putem upisa u javnu knjigu ili na drugi način propisan zakonom, pri čemu se vlasništvo nad nekretninom uspostavlja upisom, dok se vlasništvo nad pokretninom stječe predajom stvari u posjed.¹⁶

Ugovor o darovanju sklapa se kada se darovatelj obveže dati obdareniku nešto bez traženja nečega zauzvat, a obdarenik prihvati tu ponudu.¹⁷ Ugovor o darovanju je pravni posao koji se obavlja bez traženja bilo kakve protuusluge, što znači da nema obaveze davatelja da primi nešto zauzvat. Ovisno o tome je li predaja poklona odmah nakon sklapanja ugovora ili odvojena radnja, ugovor može biti klasificiran kao konsenzualni ili realni. U slučaju konsenzualnih ugovora, gdje predaja nije nužna, potrebno je ugovor ovjeriti ili solemnizirati kod javnog bilježnika.¹⁸

Ugovor o doživotnom uzdržavanju je dogovor kojim jedna strana (davatelj uzdržavanja) se obvezuje da će brinuti o drugoj strani ili trećoj osobi (primatelju uzdržavanja) sve do trenutka smrti potonjeg.¹⁹ Druga strana se obvezuje prenijeti svoju imovinu na davatelja uzdržavanja, no stjecanje te imovine odgađa se do trenutka smrti primatelja uzdržavanja.

4.4. Pojam i temeljne karakteristike oporuke

Oporuka je pravni posao kojim osoba određuje raspodjelu svoje imovine nakon smrti, izražavajući svoje posljednje želje i namjere. Oporuku može sastaviti svaka fizička osoba koja

¹⁵ Opširnije o zaštiti osnovnih prava potrošača vidjeti: Zakon o zaštiti potrošača, NN 19/22, 59/23.

¹⁶ Jakelić, D., (2011); „Ugovor o kupoprodaji-kratki osvrt na neke pojmovne elemente prema pozitivnom pravu i rimskom pravu“, Hrvatska pravna revija, str.31.

¹⁷ Čl. 479. Zakona o obveznim odnosima (ZOO), NN, br., 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

¹⁸ Vedriš, M., Klarić, P., (2014.); op. cit., str. 489.

¹⁹ Čl. 579. st 1. ZOO

je navršila 16 godina i sposobna je za rasuđivanje. Oporuka, kao pravni akt, predstavlja jednostranu, formalnu i opozivu izjavu volje.²⁰

Jednostranost oporuke znači da je za njezinu valjanost dovoljna izjava oporučitelja, bez potrebe za pristankom druge osobe. Međutim, ta izjava mora biti dobrovoljna, bez prisile ili zablude, te jasno i precizno izražena.²¹ Formalnost oporuke upućuje na to da je to strogo formalni pravni akt za koji Zakon o nasljeđivanju propisuje specifične oblike sastavljanja, a nedostaci u toj formi rezultiraju nevaljanošću oporuke. Posebnost forme se očituje i u postojanju obvezujuće forme čak i za usmene oporuke. Strogost forme je vidljiva i u činjenici da se posljednja volja može iskazati samo osobno, a ne preko punomoćnika ili zastupnika. Opozivost oporuke znači da oporučitelj može jednostrano povući svoju izjavu volje.²²

4.4.1. Oblik oporuke

Oporuka je pravni dokument stroge forme koji mora biti sastavljen u skladu s propisanim zakonskim oblicima kako bi proizveo pravne učinke u nasljednim stvarima. Zakonski propisi detaljno određuju sve formalnosti koje treba poštovati prilikom sastavljanja oporuke, bez obzira na okolnosti u kojima se oporučitelj nalazi. Ovo se odnosi na uobičajene oblike oporuke, kao i na olakšane postupke za oporuke koje se sastavljaju u izvanrednim situacijama, poznate kao izvanredni oblici oporuke.²³

Valjanost oporuke ovisi o njezinom usklađivanju sa zakonom propisanim oblicima i uvjetima. Ukoliko oporuka nije sastavljena u odgovarajućem zakonskom obliku, ona nije automatski ništeta, već je pobojna. To znači da se oporuka može osporiti zbog formalnih nedostataka, ali samo osoba koja ima pravni interes to može učiniti nakon otvaranja nasljedstva. Rok za podnošenje zahtjeva za poništenje takve oporuke je jedna godina, a taj rok počinje teći od trenutka kada je oporuka proglašena valjanom.²⁴

4.4.1.1. Vrste oporuke obzirom na (ne) sudjelovanje javno ovlaštenih osoba pri činjenju oporuke

Privatna oporuka koja može biti: vlastoručna oporuka i oporuka pisana pred svjedocima. Vlastoručna je ona vrsta oporuke koju oporučitelj sastavlja i potpisuje samostalno, dok oporuka pisana pred svjedocima sastavlja se tako da oporučitelj izrazi svoju volju u prisustvu

²⁰ Bulka, Z., (2010.); op.cit. str. 53.

²¹ Mešnjak, J., (2022); Oporuka u rimskom pravu s osvrtom na suvremeno hrvatsko pravo, Zagreb, str. 30.

²² Čl. 64. st. 1. ZN

²³ Perkušić, A., (2009.); Osnove građanskog prava, Pomorski fakultet, Split, str.332.

²⁴ Ibid.

najmanje dvaju svjedoka. Svjedoci moraju potvrditi da su prisustvovali čitanju oporuke i da je oporučitelj bio svjestan njenog sadržaja, a zatim zajedno s oporučiteljem potpisuju dokument.²⁵

Javna oporuka je ona koju na zahtjev oporučitelja sastavlja sudski savjetnik ili javni bilježnik, a u inozemstvu konzularni ili diplomatski predstavnik Republike Hrvatske.²⁶ Ako oporučitelj ne može sam pročitati javnu oporuku, osoba koja je sastavlja (sudac, sudski savjetnik, javni bilježnik ili konzularni predstavnik) mora je naglas pročitati pred oporučiteljem i dvojicom svjedoka. Svjedoci potom potvrđuju da su prisustvovali čitanju i da je oporučitelj bio svjestan sadržaja oporuke.²⁷

4.4.1.2. Vrste oporuke obzirom na okolnosti u kojima je sačinjena

Redoviti oblici oporuke. U uobičajenim i svakodnevnim situacijama, oporučitelj ima mogućnost sastaviti oporuku koristeći jedan od standardnih, zakonom predviđenih oblika. Ova skupina standardnih oporuka obuhvaća sve zakonske forme osim usmene oporuke pred svjedocima, koja je u našem pravnom sustavu prepoznata kao jedini izvanredni oblik oporuke.²⁸

Izvanredna oporuka se sastavlja u posebnim okolnostima u kojoj oporučitelj očituje svoju voju pred svjedocima.²⁹

4.4.1.3. Vrste oporuke obzirom na oblik očitovanja volje posljednje volje

Pisana oporuka predstavlja pravni dokument u kojem oporučitelj izražava svoju konačnu volju koristeći pisani tekst.³⁰

Usmena oporuka je ona u kojoj oporučitelj izražava svoju posljednju volju verbalno, izgovarajući je riječima. Ova vrsta oporuke predviđena je samo u izvanrednim okolnostima i nevažeća 30 dana nakon što izvanredne okolnosti završe.³¹

4.4.2. Elementi valjane oporuke

Kao što sve mora biti u skladu sa zakonima, tako i oporuka mora biti valjana. Oporuka ne može samo postojati, već mora ispunjavati određene uvjete valjanosti. Da bi bila valjana,

²⁵ Ibid.

²⁶ Čl 32. st. 2. ZN

²⁷ Čl 33. st. 1. ZN

²⁸ Perkušić, A., (2009.); op.cit. str. 333.

²⁹ Čl. 37. st.1. ZN

³⁰ Perkušić, A., (2009.); op. cit. str. 333.

³¹ Čl. 37. st. 2. ZN

oporuku mora sastaviti oporučitelj sposoban za oporučivanje, njegova volja mora biti izražena bez nedostataka koji bi ugrozili valjanost oporuke, mora biti sastavljena u jednom od zakonom propisanih oblika, te mora imati odgovarajući sadržaj.³²

4.4.2. Sadržaj oporuke

Oporuka sadrži jednu ili više odredbi kojima oporučitelj raspolaže svojom imovinom za slučaj smrti. Sve oporučiteljeve odredbe koje su dio oporuke čine njen sadržaj, bez obzira jesu li nastale iz jednog ili više različitih akata oporučivanja, te bez obzira na njihov oblik. Sadržaj oporuke čine isključivo oporučne odredbe. Valjane su samo one odredbe koje su moguće za izvršenje; one koje nisu moguće smatraju se ništetnima. Valjanost oporučnih odredbi također ovisi o njihovoj pravnoj dopuštenosti. Oporučitelj može oporukom izazvati pravne učinke koje inače može izazvati jednostranim očitovanjem volje, poput priznanja očinstva ili majčinstva, priznanja duga, ili odricanja od nekog prava, kao i nasljednopravne učinke. Prema Zakonu o nasljeđivanju, oporučitelj može odrediti nasljednika, zamjenika, iznasljednika, isključiti i lišiti nekoga nužnog dijela te odrediti zapise.³³

4.4.3. Specifičnosti stroge forme oporuke

Specifičnost oporučnog formalizma očituje se u činjenici da su ništetne odredbe oporuke koje nešto ostavljaju osobi koja je sastavila oporuku, svjedocima pri njenom sastavljanju, njihovim bračnim drugovima, predcima, potomcima, srodnicima u pobočnoj lozi do četvrtog stupnja srodstva, te bračnim partnerima svih tih osoba.³⁴ Također, pri tumačenju oporuke treba se voditi namjerom oporučitelja, a u slučaju dvojbe, treba se odlučiti u korist oporučnog nasljednika ili osobe koja je oporukom nečim opterećena.³⁵ Kao jednostrani pravni akt, oporuka može biti u cijelosti ili djelomično opozvana očitovanjem volje u bilo kojem zakonom dopuštenom obliku, ili jednostavnim uništenjem oporuke. Pravila o valjanosti oporuke primjenjuju se i na valjanost njenog opoziva.³⁶

Ako kasnija oporuka izričito ne opozove raniju, odredbe ranije oporuke ostaju na snazi sve dok nisu u suprotnosti s odredbama kasnije oporuke.³⁷ Međutim, ako oporučitelj opozove kasniju oporuku, ranija oporuka ponovno postaje važeća, osim ako se dokaže da to nije bila

³² Pezo, V., (2007.); Vlastoručna oporuka, Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, str. 1767.

³³ Perkušić, A., (2009), op.cit. str. 334.

³⁴ Čl. 36. ZN

³⁵ Čl. 50. ZN

³⁶ Čl. 64. ZN

³⁷ Čl. 65. st.1. ZN

oporučiteljeva namjera. Isto vrijedi i ako se opozove opoziv oporuke.³⁸ Zbog važnosti ovog pravnog postupka, Izmjenama i dopunama Zakona o nasljeđivanju iz 2019. godine uveden je Hrvatski upisnik oporuka, koji vodi Hrvatska javnobilježnička komora, za evidentiranje sastavljanja, pohranjivanja i proglašavanja oporuka. Nadležni sudovi, javni bilježnici, odvjetnici i osobe koje su sastavile oporuku dostavljaju podatke u upisnik na zahtjev oporučitelja. Podaci iz upisnika dostupni su samo oporučitelju ili osobi koju je on posebno ovlastio prije njegove smrti. Međutim, činjenica da oporuka nije evidentirana u upisniku ili pohranjena na posebno mjesto ne utječe na njezinu valjanost.³⁹

4.5. Razlozi nevaljanosti oporuke

„Valjana je ona oporuka koja je napravljena u obliku utvrđenom zakonom i uz pretpostavke predviđene zakonom.“⁴⁰ „Zbog nedostatka u obliku poništenje oporuke može zahtijevati nakon otvaranja nasljedstva samo osoba koja za to ima pravni interes, i to u roku od godinu dana od kada je saznala za oporuku, a najdulje 10 godina od proglašenja oporuke. Rok od godinu dana ne može početi teći prije proglašenja oporuke.“⁴¹

Zakon predviđa razloge ništetnosti i poboynosti oporuke. Razlozi ništetnosti oporuke su sljedeći: nesposobnost oporučitelja, tj. ako nije imao 16 godina u vrijeme sastavljanja oporuke ili nije bio sposoban za rasuđivanje te nemogućnost i nedopustivost sadržaja oporuke, primjerice ako oporuka sadrži odredbe u korist osobe ovlaštene za sastavljanje javne oporuke, svjedoka, njihovih potomaka, bračnih drugova itd. Ovaj razlog obično zahvaća pojedine odredbe u oporuci, čineći ih djelomično ništetnima.⁴²

Razlozi poboynosti oporuke uključuju: mane volje kod oporučitelja, kao što su prijetnja, sila (fizička ili psihička), prijevara ili zabluda. Zabluda može biti i u motivu, tj. u činjenicama koje su navele oporučitelja na sastavljanje oporuke određenog sadržaja. Poboynost neke odredbe ne utječe na valjanost ostalih, ako one mogu opstati bez te odredbe. Nepravilnosti u obliku oporuke (članak 29. ZN-a) smatraju se razlogom poboynosti. Opoziv oporuke iz tog razloga može zahtijevati osoba s pravnim interesom, obično zakonski nasljednici, u roku od godinu dana od saznanja za oporuku, ali ne prije njenog proglašenja, s krajnjim rokom od 10 godina od proglašenja. Raspolaganja suprotna pravu na nužni dio. Oporučna raspolaganja koja

³⁸ Čl. 65. st 2. ZN

³⁹ Čl. 68. ZN

⁴⁰ Čl. 29. st.1. ZN

⁴¹ Čl. 29. st. 2. ZN

⁴² Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/naslje%C4%91ivanje-na-temelju-oporuke-u-sudskoj-praksi-42305>, pristupila: 24.6.2024.

povređuju nečije pravo na nužni dio su pobojna prema članku 70. stavku 2. ZN-a. Pravo na umanjenje takvih raspolaganja može zahtijevati samo nužni nasljednik u roku od tri godine od proglašenja oporuke. Njegov nasljednik nasljeđuje to pravo samo ako je zahtjev postavljen prije smrti nužnog nasljednika.⁴³

⁴³ Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/naslje%C4%91ivanje-na-temelju-oporuke-u-sudskoj-praksi-42305> , pristupila: 24.6.2024

5. ULOGA VJEŠTAKA U SUDSKOM POSTUPKU

5.1. Definiranje pojma vještaka i vještačenja

Prema Zakonu o sudovima, vještaci su osobe koje imaju obvezu pružiti sudu uslugu vještačenja na temelju njihovog stručnog znanja kad je to potrebno za utvrđivanje ili pojašnjenje činjenica u postupku.⁴⁴ Vještak je osoba koja, koristeći svoje stručno znanje, pruža sudu svoje trenutne stručne uvide nužne za razumijevanje određene relevantne činjenice (nalaz), kao i svoje mišljenje o značenju, uzrocima i posljedicama tih činjenica koje su bitne za utvrđivanje njihove istinitosti u postupku dokazivanja.⁴⁵

Vještak ima ulogu u pomoći sudu isključivo u utvrđivanju činjenica, bez sudjelovanja u odlučivanju o primjeni pravnih normi. Sud ne smije odrediti vještaka za pravna pitanja niti tražiti od vještaka odgovore na takva pitanja. Vještak ne smije ulaziti u pravna pitanja ni na vlastitu inicijativu, niti temeljiti svoje mišljenje na tumačenju pravnih propisa. Predmet vještačenja su propusti u ponašanju pojedinaca i primjena tih propisa, a ne sami pravni propisi koji se primjenjuju na slučaj. Vještak se ne izjašnjava o stupnju krivnje ili postotku doprinosa u nastanku štete, već samo o propustima sudionika u događaju koji su uzrokovali štetu, dok sud donosi zaključke o doprinosu tih propusta. Dakle, sud koristi nalaz i mišljenje vještaka samo radi razjašnjenja ili utvrđivanja činjenica koje zahtijevaju stručno znanje koje sud nema.⁴⁶

Važno je napomenuti da rad vještaka završava na točki gdje započinje sudska procjena činjenica, što je zadatak samog suca. Vještak može pružiti stručne uvide i preporuke, ali sudac mora obrazložiti svoju odluku, posebno ako se ne oslanja na prijedloge vještaka. Iako sudac nije obavezan slijediti stručna mišljenja vještaka, njegova odluka mora biti temeljen na temeljitoj analizi svih relevantnih informacija, a obrazloženje odluke treba jasno prikazati razloge zbog kojih je odlučeno na određeni način.⁴⁷

⁴⁴ Čl. 125. ZS

⁴⁵ Triva, S., Belajević, V., Dika, M., (1986.) *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, str. 432.

⁴⁶ Čizmić, J., (2011.), O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje u području medicine, *Zb. Pravni fakultet Rijeka* (1991.) v. 32, br. 1, 473-510.

⁴⁷ Baran, N., (2015) Uloga sudskih vještaka u parničnim postupcima prava i obveze, *Smjernice o ulozi stalnih sudskih vještaka u pravosudnim postupcima država članica vijeća Europe*, Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Zagreb, str. 20.

Vještačenje⁴⁸ predstavlja postupak u okviru parnice u kojem vještak, osoba s posebnim znanstvenim ili stručnim znanjem te iskustvom, primjenjuje svoje znanje, vještine i metode na činjenice koje su predmet vještačenja. Ovaj postupak omogućuje dobivanje stručnog mišljenja od strane vještaka kao posebnog dokaza, doprinoseći time načelu traženja istine u parničnom postupku.⁴⁹ Vještačenjem se utvrđuju isključivo činjenice koje nisu pravne naravi. Vještak nije nadležan za tumačenje zakona niti za određivanje koji je zakon bio važeći u određenom trenutku, jer to ne spada u njegovu ulogu.⁵⁰

Vještačenje se obično dodjeljuje stalnim sudskim vještacima⁵¹ specijaliziranim za određenu vrstu vještačenja. Alternativno, vještačenje može biti povjereno stručnim institucijama poput bolnica ili fakulteta, posebno ako postoje specijalizirane ustanove za određene vrste vještačenja, kao što su daktiloskopija i slično. U tim slučajevima, posebno složena vještačenja obično će biti povjerena takvim institucijama.⁵²

5.1.2. Nalaz i mišljenje

Aktivnost vještaka uključuje pripremu nalaza i mišljenja te njihovo usmeno i/ili pismeno iznošenje pred sudom. Vještak je uvijek dužan obrazložiti svoje mišljenje. Na temelju utvrđenih činjenica, vještak mora predstaviti usmeno i/ili pismeno svoje mišljenje o predmetu vještačenja te ih potkrijepiti odgovarajućim dokumentima ili ispravama. Vještaci informiraju sud o svojim zapažanjima, donoseći potencijalne zaključke o prošlim događajima. Vještačenje se provodi radi opažanja činjenica koje postoje u trenutku suđenja i koje bi sud mogao sam uočiti i razjasniti kada bi imao odgovarajuće stručno znanje.⁵³

Kada je vještačenje složenije sud nalaže vještaku da svoj nalaz i mišljenje dostavi pisanim putem prije glavne rasprave, uz određivanje roka za to. Unatoč pisanom podnošenju nalaza i mišljenja, vještak je obvezan odazvati se pozivu na ročište gdje će se o njegovom nalazu i mišljenju raspravljati. Na taj način, nalaz i mišljenje bit će detaljnije razmotreni, a stranke će

⁴⁸ Čl. 65. Zakona o općem upravnom postupku, NN 47/09, 110/21. „Kad je za utvrđivanje ili ocjenu određene činjenice koja je bitna za rješavanje upravne stvari potrebno posebno stručno znanje kojim službena osoba ne raspolaže, dokaz se može izvesti vještačenjem.“

⁴⁹ Sijerčić-Čolić, H., Vulet, D., Hadžiomeragić, M. (1999.), Komentar Zakona o kaznenom postupku, Sarajevo, str. 310.

⁵⁰ Jakupek, T., (2015.) Uloga sudskih vještaka u parničnim postupcima prava i obveze, Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Zagreb, str. 26.

⁵¹ Opširnije vidjeti; Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, NN 38/14, 123/15, 29/16, 61/19.

⁵² Čl. 252. Zakona o parničnom postupku (ZPP), NN br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.

⁵³ Triva, S. Belajević, V. Dika, M. (1986.) op.cit., str. 526.

imati priliku tražiti dodatna objašnjenja i postavljati pitanja vještaku. Rad vještaka podliježe analizi i kritici od strane suda i stranaka.⁵⁴

Prije početka vještačenja, vještak će biti pozvan da pažljivo razmotri predmet vještačenja, precizno zabilježi sve što primijeti i savjesno iznese svoje mišljenje u skladu s pravilima znanosti i struke. Također će biti upozoren na posljedice davanja lažnog iskaza. Sud vodi postupak vještačenja, označava predmet koji će vještak pregledati, postavlja pitanja i, po potrebi, traži dodatna objašnjenja vezana uz nalaz i mišljenje. Vještaku se mogu pružiti razjašnjenja i dopustiti uvid u spise. Na vještakov zahtjev, mogu se izvoditi novi dokazi kako bi se utvrdile okolnosti bitne za njegovo mišljenje.⁵⁵

Danas, uz razvoj novih tehnologija i sve veće zahtjeve koje pravni sustav postavlja pred vještake, potrebna je temeljita priprema vještaka. Ona uključuje izradu plana, analizu i kreiranje nalaza u skladu s nalogom suda ili tužiteljstva. Vještak mora odabrati optimalnu metodologiju koja će mu omogućiti da pruži kvalitetne odgovore na postavljena pitanja. Također, način na koji se nalaz prezentira trebao bi biti jasan i razumljiv za sve sudionike u postupku, uključujući i one bez stručnog znanja o predmetu vještačenja.⁵⁶

5.1.3. Vrste vještačenja

Postoji individualno i kolektivno vještačenje. Individualno vještačenje kako i sama riječ kaže obavlja jedan vještak, dok kolektivno dva ili više. Također imamo i kombinirano vještačenje u slučaju kada je potrebno vještačenje različitih struka.⁵⁷

Vještačenja u kaznenom postupku mogu biti provedena pojedinačno ili timski. Zakonom se propisuje broj vještaka ovisno o složenosti specifičnog slučaja, uzimajući u obzir opseg vještačenja, potrebu za različitim pristupima ili veću pouzdanost rezultata vještačenja.⁵⁸

U zakonu nije eksplicitno navedeno koje vrste vještačenja postoje. Umjesto toga, zakon osigurava popis stalnih sudskih vještaka, kategoriziranih prema različitim stručnim područjima. To omogućuje fleksibilnost u primjeni vještačenja, prilagođavajući ga specifičnim potrebama svakog slučaja. Vještačenja mogu pokrivati širok spektar stručnih područja, uključujući, ali ne ograničavajući se na: medicinsko, financijsko, tehničko,

⁵⁴ Ibid., str. 526.

⁵⁵ Čl. 258., i čl. 259. ZPP-a.

⁵⁶ Žarković, D., (2015); Uloga sudskih vještaka u parničnim postupcima prava i obveze, *Metodologija i forma nalaza i mišljenja sudskog vještaka za tehničke svrhe*, Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Zagreb, str.77.

⁵⁷ Sačić, P., (2008.); „ Psihijatrijska vještačenja u kaznenom postupku“, str 62.

⁵⁸ Ibid.

informatičko, psihološko, ekonomskog, grafološko, psihijatrijsko vještačenje. Kada je riječ o vještačenju oporuke sudska praksa je pokazala da su najčešća psihijatrijsko i grafološko vještačenje.

6. ANALIZA SUDSKE PRAKSE

U pravosudnom sustavu, sudska praksa igra ključnu ulogu u interpretaciji zakona i njihovoj primjeni na konkretne slučajeve. Analiza sudske prakse omogućuje razumijevanje kako sudovi pristupaju pitanjima valjanosti oporuka i ulogama vještaka u tim postupcima. Posebno je važno sagledati kako sudovi evaluiraju mišljenja vještaka, procjenjujući njihovu relevantnost i utjecaj na konačne odluke o valjanosti oporuke.

Cilj ovog poglavlja je pružiti detaljan uvid u specifične sudske odluke koje su se bavile problematikom valjanosti oporuka, s naglaskom na ulogu vještaka. Analizirat ćemo različite presude kako bismo ilustrirali kako sudovi tumače zakonske zahtjeve za formalnostima oporuka, kako vrednuju dokaze koje pružaju vještaci, te kako odlučuju u slučajevima kada je valjanost oporuke osporena zbog navodnih nedostataka u njenoj izradi ili autentičnosti.

Kroz ovo poglavlje ćemo pregledati sudsku praksu koji su imali značajan utjecaj na pravnu praksu u području validacije oporuka. Svaki slučaj će biti analiziran kako bi se pokazalo na koji način su sudovi koristili stručne nalaze vještaka u donošenju svojih odluka. Također, istražiti ćemo kako su sudovi balansirali potrebu za višestrukim vještačenjima s načelom ekonomičnosti.

6.1. Prikaz slučaja

1. slučaj: utvrđenje ništetnosti oporuke zbog nesposobnosti za rasuđivanje i nedostatka propisanog oblika.⁵⁹

U ovom slučaju, predmet spora bila je valjanost oporuke koju je sastavila pokojna Z.P. Dana 16. travnja 2010., Z.P. je vlastoručno napisala i potpisala oporuku, ostavljajući polovicu svog stana tuženoj. Međutim, tužitelji su osporavali valjanost oporuke, pozivajući se na tvrdnje da je Z.P. bila nesposobna za rasuđivanje i da oporuka nije ispunila potrebne formalne uvjete. Kako bi se razjasnile ove tvrdnje, sud je proveo dva ključna vještačenja: grafološko i psihijatrijsko.

Grafološko vještačenje:

Grafološko vještačenje je utvrdilo, s velikom sigurnošću, da je Z.P. osobno napisala i potpisala oporuku. Analizom karakterističnih elemenata njezina rukopisa, uključujući inicijalne grafeme, ritam i dinamiku pisanja, vještaci su zaključili da su promjene u rukopisu,

⁵⁹ Žs SB, Gž 526/2022-7, presuda od 18. listopada 2023

koje su nastale zbog moždanog udara 20. veljače 2008., bile prisutne, ali nisu bile tako značajne da bi dovele do drastičnih odstupanja od njezinog uobičajenog stila pisanja. Centar za kriminalistička vještačenja također je potvrdio ove nalaze, utvrdivši s velikom vjerojatnošću da je Z.P. vlastoručno sastavila oporuku, što je rezultiralo odbacivanjem kaznene prijave protiv tužene.

Psihijatrijsko vještačenje:

Psihijatrijsko vještačenje je bilo presudno za utvrđivanje sposobnosti Z.P. za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Vještaci su pregledali medicinsku dokumentaciju Z.P. i zaključili da, iako je pretrpjela ozbiljan moždani udar i imala psihoorganski depresivni sindrom, njezina sposobnost za racionalno razmišljanje i izražavanje volje nije bila bitno oštećena u vrijeme sastavljanja oporuke. Vještaci su naveli da se Z.P. dobro oporavila od moždanog udara i da je njezina sposobnost za rasuđivanje bila očuvana, dok su njezine testatorske sposobnosti postale upitne tek dvije godine kasnije, nakon teške ozljede glave i krvarenja oko mozga.

Sud je odbio prijedlog za dodatna vještačenja (neurolog, logoped, fizijatar) jer je smatrao da je prvotno psihijatrijsko vještačenje bilo dovoljno sveobuhvatno i cjelovito. Na temelju nalaza i mišljenja vještaka, prvostupanjski sud je utvrdio da je Z.P. bila mentalno i fizički sposobna za rasuđivanje i izražavanje svoje volje u trenutku sastavljanja oporuke.

2. slučaj: utvrđenje ništavosti pismene oporuke zbog nesposobnosti za rasuđivanje⁶⁰

U ovom predmetu, tužitelj je zahtijevao utvrđenje ništavosti oporuke pok. G. M. M., tvrdeći da oporučiteljica nije bila sposobna za rasuđivanje u trenutku kada je sastavila svoju oporuku. Kako bi se razjasnile ove tvrdnje, sud je proveo nekoliko vještačenja kako bi procijenio testatorsku sposobnost oporučiteljice

Prvo psihijatrijsko vještačenje:

Prvo vještačenje proveo je prim. dr. sci. E. Ž., specijalist psihijatar. Dr. E. Ž. je temeljito analizirao medicinsku povijest i životne okolnosti oporučiteljice, uključujući i iskaze svjedoka koji su je poznavali. Njegovo pisano i usmeno mišljenje je zaključilo da je G. M. M. patila od senilne demencije, zbog čega nije bila sposobna za rasuđivanje u vrijeme sastavljanja oporuke.

⁶⁰ VSRH, Rev-x 793/2017-3, presuda od 13. lipnja 2018.

Drugo psihijatrijsko vještačenje:

Zbog neslaganja stranaka s prvim nalazom, sud je naložio dodatno vještačenje koje je provela dr. K. R.-K., stalna sudska vještakinja za neuropsihijatriju. Nakon pregledavanja relevantne medicinske dokumentacije i saslušavanja svjedoka, dr. R.-K. je zaključila da je oporučiteljica bila sposobna za rasuđivanje u trenutku kada je pisala oporuku. Iako su oba vještačenja uzela u obzir svjedočenja, dr. R.-K. je naglasila da subjektivni doživljaji svjedoka mogu utjecati na procjenu sposobnosti oporučiteljice.

Treće psihijatrijsko vještačenje:

S obzirom na suprotstavljena mišljenja dvaju prethodnih vještačenja, sud je odlučio provesti treće vještačenje. Ovaj put, nalaz su dali dr. D. M., specijalist psihijatar, i dr. M. B. P., specijalistica neurologinja s Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Njihovo sveobuhvatno ispitivanje također je zaključilo da je G. M. M. bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke.

Prvostupanjski sud je prihvatio nalaz i mišljenje vještaka dr. E. Ž., smatrajući da je njegov zaključak bio najtemeljniji jer je uzimao u obzir detaljna svjedočenja o ponašanju i mentalnom stanju oporučiteljice. Sud je naglasio da je dr. E. Ž. temeljito uzeo u obzir kontekstualne aspekte koji bi mogli utjecati na sposobnost oporučiteljice za rasuđivanje, što je dalo veću težinu njegovom mišljenju u odnosu na druga dva vještačenja.

Drugostupanjski sud, analizirajući cijeli postupak i prateći dokaze, priklonio se mišljenju druga dva vještačenja, koja su zaključila da je oporučiteljica bila sposobna za rasuđivanje. Sud je uzimao u obzir i druge izvedene dokaze te je istaknuo da su psihijatrijski i neurološki nalazi sveobuhvatni i dovoljno objektivni, što je rezultiralo potvrdom valjanosti oporuke.

3. slučaj: utvrđivanje ništavosti oporuke zbog navodne nesposobnosti za rasuđivanje⁶¹

U ovom pravnom sporu, tužitelj je zahtijevao da se proglašni ništavom oporuka sada pokojne Š. M.1, sastavljena 18. listopada 2005. godine, tvrdeći da oporučiteljica nije bila sposobna za rasuđivanje u trenutku njenog sastavljanja. Postupak je prošao kroz dvije razine sudske nadležnosti, s prvostupanjskom presudom koja je bila u korist tužitelja, dok je drugostupanjski sud preinačio odluku, odbivši tužbeni zahtjev.

⁶¹ VSRH, Rev-x 682/16-2, presuda od 23. studenoga 2016.

Presuda suda prvog stupnja

Sud prvog stupnja je presudio u korist tužitelja, prihvativši nalaz i mišljenje stalnog sudskog vještaka, dr. A. G. Prema njegovom vještačenju, oporučiteljica nije bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Sud je zanemario iskaze svjedoka i druga vještačenja koja su bila provedena tijekom postupka.

Prema članku 8. Zakona o parničnom postupku (ZPP), sud odlučuje koje će činjenice uzeti kao dokazane na temelju savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno, svih dokaza zajedno i rezultata cjelokupnog postupka. Međutim, prvostupanjski sud se, u ovom slučaju, oslonio gotovo isključivo na nalaz dr. A. G., bez sveobuhvatnog razmatranja drugih dokaza.

Presuda suda drugog stupnja

Drugostupanjski sud je preispitao prvostupanjsku odluku, uzevši u obzir sve dokaze i nalaze koji su bili izneseni tijekom postupka.

Sud je razmotrio iskaze brojnih svjedoka koji su svjedočili o stanju oporučiteljice, Ti su svjedoci pružili vrijedne uvide u ponašanje i mentalno stanje oporučiteljice neposredno prije sastavljanja oporuke.

Medicinski dokazi: Sud je također uzimao u obzir otpusno pismo od 7. listopada 2005., koje je pružilo medicinsku povijest oporučiteljice neposredno prije sastavljanja oporuke.

Vještačenja:

Drugostupanjski sud je ocijenio vještačenja provedena od strane Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, uključujući nalaze dr. doc. N. M. i doc. dr. D. M.3, kao i kontrolno vještačenje po stalnom sudskom vještaku primarijusu dr. E. Ž. Ova vještačenja su bila ključna u utvrđivanju da je oporučiteljica bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke.

Nalaz i mišljenje vještaka toksikologa dr. sc. D. S.2 su također igrali važnu ulogu u procjeni mentalnog stanja oporučiteljice i mogućih utjecaja lijekova ili drugih tvari na njenu sposobnost za rasuđivanje.

Sud je razmotrio i ugovor o doživotnom uzdržavanju sačinjen pred Općinskim sudom u Ogulinu od 25. listopada 2005., koji je dodatno oslikavao volju i kapacitet oporučiteljice da donosi razborite odluke.

Na temelju sveobuhvatne procjene svih ovih dokaza, drugostupanjski sud je zaključio da je Š. M.1 bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Prema članku 373.a ZPP-a, sud drugog stupnja je preispitao sve činjenice i dokaze i utvrdio da prvostupanjski sud nije pravilno ocijenio sveukupne dokaze. Na temelju odredbe iz članka 26. stavka 2. Zakona o nasljeđivanju (ZN), odbio je tužbeni zahtjev tužitelja i time preinačio prvostupanjsku presudu.

4. slučaj: poništavanje pismene oporuke pred svjedocima zbog nesposobnosti za rasuđivanje⁶²

U ovom pravnom slučaju, tužitelj je tražio poništavanje oporuke koju je pokojna C. N. sačinila 20. ožujka 2000. godine, tvrdeći da oporučiteljica nije bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Oporuka je sastavljena pred svjedocima u odvjetničkom uredu S. J., a oporučiteljica je njome za jedinog nasljednika odredila tuženika, H. R. iz Zagreba.

Sud prvog stupnja je poništio oporuku, utvrdivši da je oporučiteljica C. N. bila nesposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Prvostupanjski sud je temeljio svoju odluku na sljedećim nalazima i dokazima:

Provedena vještačenja:

Sudski vještak dr. R. S., specijalist neurolog i psihijatar, utvrdio je da je C. N. bila u izuzetno lošem zdravstvenom stanju u trenutku sastavljanja oporuke. Pateći od perzistirajuće glavobolje, vrtoglavice, nestabilnosti u hodu i pospanosti, zbog uznapredovalog malignog tumora mozga, nije bila sposobna razumjeti značenje oporuke niti oblikovati svoju volju. Tumor je znatno utjecao na njenu kognitivnu sposobnost, onemogućujući joj da shvati značaj i posljedice svojih odluka u vezi s oporukom.

Novo medicinsko vještačenje, provedeno na prijedlog tuženika od strane dr. N. L. B., neuropsihijatra, potvrdilo je nalaze dr. R. S. Prema dr. N. L. B., oporučiteljica nije bila sposobna za rasuđivanje i nije mogla donositi relevantne odluke o svojoj imovini u trenutku sastavljanja oporuke.

Sud je uzeo u obzir iskaze svjedoka prisutnih prilikom sastavljanja oporuke, uključujući sastavljača oporuke S. D. Ovi su iskazi dodatno potvrdili da oporučiteljica nije bila u stanju jasno i svjesno oblikovati svoju volju.

⁶² VSRH, Rev-x 1130/2017-2, presuda od 12. prosinca 2018.

Na temelju ovih nalaza i mišljenja, prvostupanjski sud je utvrdio da oporuka nije valjana jer je oporučiteljica bila nesposobna za rasuđivanje u trenutku njenog sastavljanja.

Sud drugog stupnja je preinačio prvostupanjsku presudu, zaključivši da je oporučiteljica ipak bila sposobna za rasuđivanje. Pri tome je sud drugog stupnja dao prednost nalazima medicinskih vještaka nad iskazima svjedoka i sastavljača oporuke.

Drugostupanjski sud je pažljivo razmotrio nalaze i mišljenja medicinskih vještaka. Sud je posebno istaknuo nalaz vještaka koji su dva dana nakon sastavljanja oporuke utvrdili prisutnost uznapredovalog glioblastoma (zloćudni tumor mozga). Unatoč ozbiljnosti dijagnoze, vještaci su zaključili da oporučiteljica, u trenutku sastavljanja oporuke, još uvijek ima sposobnost davanja slobodne izjave volje u vezi s raspolaganjem svojom imovinom.

Drugostupanjski sud je također uzeo u obzir priloženu medicinsku dokumentaciju koja je podržavala nalaze i mišljenja medicinskih vještaka. Ovi dokazi nisu doveli u pitanje sposobnost oporučiteljice da razumije i shvati značenje i svrhu oporuke.

Primjenjujući članak 373.a Zakona o parničnom postupku (ZPP), sud drugog stupnja je preispitao cjelokupne dokaze i nalaze iz prvostupanjskog postupka. Zaključio je da su medicinski vještaci valjano obrazložili svoje mišljenje te da su njihovi zaključci konzistentni s medicinskom dokumentacijom i stanjem oporučiteljice neposredno nakon sastavljanja oporuke. Na temelju ove analize, sud drugog stupnja je pravilno primijenio materijalno pravo i odbio tužbeni zahtjev tužitelja, utvrdivši da oporučiteljica nije bila nesposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke.

5. slučaj: potvrđivanje valjanosti oporuke unatoč tvrdnjama o nesposobnosti za rasuđivanje⁶³

U ovom slučaju, tužiteljica je tražila poništenje oporuke pokojne M. B. Š., sačinjene 18. kolovoza 2005. godine, tvrdeći da je oporučiteljica bila nesposobna za rasuđivanje zbog zdravstvenih problema. Općinski sud u V. je odbio njen zahtjev, što je potvrđeno i u žalbenom postupku pred Županijskim sudom.

Prvostupanjski sud je utvrdio valjanost oporuke na temelju iscrpne analize medicinskih vještačenja i svjedočenja. Sud je zaključio da je oporučiteljica bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke, unatoč tvrdnjama tužiteljice.

⁶³ Žs Vž, Gž 223/09-2, presuda od 22. travnja 2009.

Provedena vještačenja:

Sud je povjerio psihijatrijsko vještačenje dr. N. H., specijalistu psihijatru. Dr. H. je analizirao medicinsku dokumentaciju oporučiteljice, svjedočenja, te nalaze drugih vještaka. Dr. H. je utvrdio da je oporučiteljica nakon boravka u bolnici u ožujku 2005. uspješno oporavljena i nije pokazivala značajne psihopatološke simptome u vrijeme sastavljanja oporuke. Njezina povremena zaboravljivost nije bila znak demencije već blažih memorijskih deficita bez značajnog utjecaja na psihičko stanje. U svojoj dopuni nalaza, dr. H. je otklonio prigovore tužiteljice vezane za ranije dijagnosticirani psihoorganski sindrom i korištenje lijeka Prazine, zaključujući da ti faktori nisu značajno utjecali na sposobnost oporučiteljice za rasuđivanje.

Tužiteljica je u svojoj tužbi priložila nalaz i mišljenje dr. A. R., specijalista neuropsihijatra, iz svibnja 2005. godine. Dr. R. je smatrao da je oporučiteljica zbog narušenog zdravstvenog stanja i psihoorganskih promjena bila nesposobna za rasuđivanje u vrijeme sastavljanja oporuke. Ovo mišljenje je bilo temelj tužbenog zahtjeva tužiteljice.

Sud je ocijenio nalaz dr. A.R. kao manje uvjerljiv jer su dokazi iz drugih izvora (vještačenje dr. H. i svjedočenja) pokazivali da oporučiteljica nije imala značajne psihičke smetnje koje bi utjecale na njenu sposobnost za rasuđivanje u vrijeme sastavljanja oporuke.

Tijekom postupka za lišenje poslovne sposobnosti oporučiteljice, prikupljen je nalaz dr. Š. D., specijalista psihijatra, iz lipnja 2005. godine. Dr. D. je zaključila da oporučiteljica nije pokazivala značajne psihopatološke simptome i bila je sposobna brinuti se za sebe i donositi razumne odluke. Dr. D. se nije složila s prijedlogom za lišenje poslovne sposobnosti, naglašavajući da oporučiteljica pokazuje dobru brigu o sebi. Ovaj nalaz je podržao tvrdnje da je oporučiteljica bila sposobna za rasuđivanje i jasno komuniciranje, unatoč tvrdnjama tužiteljice o njenoj nesposobnosti.

Drugostupanjski sud je potvrdio presudu Općinskog suda u V., odbivši žalbu tužiteljice. Sud je naglasio:

Potvrda nalaza dr. N. H.: Drugostupanjski sud je prihvatio zaključke dr. N. H. kao pouzdane i temeljene na sveobuhvatnoj analizi relevantnih dokaza. Dr. H. je pružio uvjerljive dokaze da je oporučiteljica bila sposobna za rasuđivanje.

Svjedočanstva su pokazala da je oporučiteljica bila u stanju jasno komunicirati i brinuti se za svoje svakodnevne potrebe, što podržava zaključak da je bila sposobna za sastavljanje oporuke.

Sud je primijetio da dijagnoza psihoorganskog sindroma nije bila dovoljno detaljna niti psihijatrijski potvrđena da bi podržala tvrdnje o nesposobnosti oporučiteljice.

Na temelju ove analize, Županijski sud je zaključio da prvostupanjski sud nije pogriješio u svojoj odluci. Sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo i donijeli odluku na temelju sveobuhvatne ocjene svih dostupnih dokaza. Tužbeni zahtjev je odbijen, a tužiteljici je naloženo da nadoknadi troškove parničnog postupka tuženici.

6. slučaj: potvrđivanje valjanosti vlastoručnih oporuka unatoč tvrdnjama o nesposobnosti za rasuđivanje i pitanjima autentičnosti⁶⁴

U ovom slučaju, tužiteljica V. Č. tražila je poništenje dviju vlastoručnih oporuka pokojnog B. Č., sačinjenih 27. siječnja 2010. i 13. ožujka 2012. godine, pozivajući se na tvrdnje o nesposobnosti za rasuđivanje oporučitelja i sumnje u autentičnost potpisa.

Prvostupanjski sud odbio je tužbeni zahtjev tužiteljice nakon sveobuhvatne procjene medicinskih i grafoloških vještačenja, te svjedočenja, zaključivši da su oporuke valjane i da oporučitelj nije bio nesposoban za rasuđivanje u trenutku njihovog sastavljanja.

Provedena vještačenja:

Sud je povjerio medicinsko vještačenje dr. G. M., koji je specijalist za neuropsihijatriju. Dr. M. je pregledao medicinsku dokumentaciju oporučitelja i analizirao njegovo zdravstveno stanje. Dr. M. je utvrdio da oporučitelj B. Č. nije pokazivao ozbiljne psihopatološke simptome u trenutku sastavljanja spornih oporuka. Iako je oporučitelju dijagnosticiran početni demencijski proces tijekom bolničkog liječenja u siječnju 2013., njegova intelektualna i mnestička funkcija u vrijeme sastavljanja oporuka bila je dovoljno očuvana da ne bi utjecala na sposobnost za rasuđivanje.

Analiza kognitivne redukcije: Dr. M. je naglasio da kognitivna redukcija zabilježena tijekom bolničkog liječenja nije bila takvog intenziteta da bi utjecala na sposobnost oporučitelja za razumijevanje značenja i posljedica sastavljanja oporuka. Forenzički relevantni podaci nisu ukazivali na nesposobnost za donošenje pravnih akata.

⁶⁴ Žs Zg, GŽ-1483/2022-2, presuda od 7. lipnja 2022.

Tužiteljica je zatražila drugo medicinsko vještačenje kako bi osporila nalaz dr. G. M. Međutim, dodatni vještaci potvrdili su nalaze prvog vještaka, naglašavajući da nije bilo dokaza o ozbiljnoj psihopatologiji koja bi utjecala na sposobnost za rasuđivanje oporučitelja u vrijeme sastavljanja oporuka.

Sud je povjerio grafološko vještačenje Lj. Z., specijalistu za grafologiju, kako bi se utvrdila autentičnost potpisa na spornih oporukama. Lj. Z. je zaključio da je oporučitelj vjerojatno bio B. Č., no pravila grafološke struke nalažu da se ne može dati definitivni odgovor zbog velikog vremenskog razmaka između spornih oporuka i nespornih uzoraka potpisa (osam godina za oporuku iz 2010. i deset godina za oporuku iz 2012.).

Provedeno je i drugo grafološko vještačenje, koje je također potvrdilo nalaze prvog vještaka, te je sud zaključio da su oporuke autentične, jer su sve analize upućivale na vjerojatnost da su potpisi na oporukama autentični.

Sud je također saslušao relevantne svjedoke koji su pružili dodatne informacije o sposobnosti oporučitelja za rasuđivanje i njegovom zdravstvenom stanju u vrijeme sastavljanja oporuka. Njihova svjedočenja podržala su nalaze vještaka, potvrđujući da oporučitelj nije pokazivao znakove ozbiljnog kognitivnog ili mentalnog pada koji bi ga učinili nesposobnim za rasuđivanje.

Županijski sud u Zagrebu potvrdio je presudu Općinskog građanskog suda, odbivši žalbu tužiteljice. Drugostupanjski sud je posebno istaknuo nekoliko ključnih elemenata: Potvrda nalaza dr. G. M.: Drugostupanjski sud je prihvatio zaključke dr. G. M. kao pouzdane i temeljene na sveobuhvatnoj analizi medicinske dokumentacije. Dr. M. je pružio uvjerljive dokaze da oporučitelj nije bio nesposoban za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuka. Dosljednost grafoloških analiza: Sud je također prihvatio grafološke nalaze koji su potvrdili da su oporuke vjerojatno autentične i da su potpisi na njima pripadali B. Č. Uvažavanje svjedočanstava: Svjedočenja su podržala nalaze vještaka, što je sudovima omogućilo da donesu zaključak o sposobnosti oporučitelja za rasuđivanje i autentičnosti oporuka.

Na temelju ove analize, Županijski sud je zaključio da prvostupanjski sud nije pogriješio u svojoj odluci. Sudovi su pravilno primijenili materijalno pravo i donijeli odluku na temelju sveobuhvatne ocjene svih dostupnih dokaza. Tužbeni zahtjev je odbijen, a tužiteljici je naloženo da nadoknadi troškove parničnog postupka tuženici.

7. slučaj: nevaljanost oporuke zbog nesposobnosti za rasuđivanje oporučitelja⁶⁵

Ovaj slučaj se bavi pitanjem pravne valjanosti vlastoručno pisane oporuke B. T., sastavljene 15. srpnja 2019. godine. Općinski sud u Varaždinu je presudio da je oporuka nevaljana zbog nesposobnosti oporučitelja za rasuđivanje u trenutku njezinog sastavljanja. Županijski sud je potvrdio ovu presudu, odbivši žalbu tuženice B. M.

Općinski sud u Varaždinu je donio presudu kojom je utvrđeno da je vlastoručno pisana oporuka B. T. od 15. srpnja 2019. godine pravno nevaljana. Ključni dokaz u ovom slučaju bilo je medicinsko vještačenje provedeno po sudskoj vještakinji psihijatru, dr. Š. D.

Provedena vještačenja:

Sud je povjerio medicinsko vještačenje dr. Š. D., specijalistici za psihijatriju, kako bi se utvrdilo je li oporučitelj B. T. bio sposoban za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Dr. Š. D. je temeljito analizirala medicinsku dokumentaciju i iskaze svjedoka te zaključila da je B. T. patila od organskih psiho sindroma, uključujući izraženu paranoidnu simptomatologiju. Oporučiteljica je imala ozbiljne psihičke slabosti koje su uključivale nesposobnost za racionalno i slobodno izražavanje volje. Posebno je istaknuto da je neposredno prije sastavljanja oporuke, u lipnju 2019., psihijatrijski pregled pokazao da oporučiteljica nije bila u stanju adekvatno komunicirati niti razumjeti optimalna rješenja za svoju skrb.

Dr. Š. D. je istaknula da je oporučiteljica imala oštećenja mozga koja su rezultirala progresivnim slabljenjem kognitivnih funkcija, uključujući pamćenje, shvaćanje, razumijevanje i uzročno-posljedično povezivanje događaja.

U medicinskoj dokumentaciji zabilježena je paranoidna interpretacija događaja, što je dovelo do toga da oporučiteljica sumnja u namjere drugih osoba oko nje, uključujući strah da je se želi proglasiti ludom. Iako je oporučiteljica mogla djelovati funkcionalno u poznatom okruženju, poput vlastitog doma, njezine psihičke sposobnosti bile su ozbiljno oštećene. Vještakinja je napomenula da je oporučiteljica imala očuvanu "fasadu ličnosti", što znači da je mogla djelovati normalno u svakodnevnim situacijama, ali nije mogla racionalno i logično razmišljati o složenijim situacijama poput sastavljanja oporuke.

⁶⁵ Žs Sk, GŽ-1029/2022-4, presuda od 16. studenoga 2023.

U siječnju 2019., oporučiteljici je dijagnosticirana F48 (neurotični poremećaji), a kasnije u svibnju 2019. dijagnoza je promijenjena u F06, što ukazuje na psihičke probleme uzrokovane oštećenjem mozga. Ove dijagnoze sugeriraju ozbiljno slabljenje mentalnih sposobnosti.

Dr. Š. D. je također naglasila da oporučiteljica nije mogla prihvatiti smještaj u ustanovu za cjelodnevnu skrb, unatoč ozbiljnom tjelesnom i mentalnom stanju koje je zahtijevalo takvu skrb.

Dr. Š. D. je komentirala svjedočenje G. K. napomenuvši da, unatoč zapažanjima svjedokinje, osoba sa značajnim psihičkim oštećenjima može zadržati očuvanu "fasadu ličnosti". To znači da se može činiti funkcionalnom u svakodnevnim situacijama, posebno u poznatom okruženju, ali to ne znači da je sposobna razumjeti i donositi složene odluke poput sastavljanja oporuke.

Županijski sud je odbio žalbu tuženice B. M. i potvrdio presudu Općinskog suda u Varaždinu. Ključni razlozi za odbijanje žalbe bili su: Potvrda medicinskog nalaza: Županijski sud je prihvatio zaključke dr. Š. D. kao uvjerljive i temeljene na sveobuhvatnoj analizi medicinske dokumentacije i svjedočenja. Nalazi su jasno pokazali da oporučiteljica B. T. nije bila sposobna za rasuđivanje u trenutku sastavljanja oporuke. Dosljednost u primjeni prava: Sud je zaključio da su nižestupanjski sudovi pravilno primijenili materijalno pravo te da su svi relevantni dokazi bili pravilno procijenjeni. Medicinsko vještačenje i svjedočenja pružili su dovoljno dokaza da oporučiteljica nije bila sposobna racionalno i slobodno izražavati svoju volju prilikom sastavljanja oporuke. Odbijanje dodatnog vještačenja: Sud je odbio provođenje novog psihijatrijskog vještačenja, jer je smatrao da je prvobitno vještačenje dr. Š. D. bilo dovoljno temeljito i jasno. Nema potrebe za dodatnim vještačenjem jer su zaključci bili čvrsti i podržani medicinskom dokumentacijom i svjedočenjem.

8. slučaj: potvrda valjanosti javnih oporuka zbog nedostatka dokaza o nesposobnosti za rasuđivanje oporučitelja⁶⁶

U ovom slučaju, radi se o pravnoj valjanosti dviju javnih oporuka koje je sačinio oporučitelj M. B., rođen 14. rujna 1923., a umro 22. studenoga 2018. godine. Općinski sud u Karlovcu je 21. siječnja 2022. donio presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja za utvrđenje nevaljanosti ovih oporuka. Županijski sud je potvrdio ovu presudu, odbivši žalbu tužitelja kao neosnovanu.

⁶⁶ Žs Ri, Gž-322/2022-3, presuda od 7. prosinca 2022.

Općinski sud u Karlovcu je u svojoj presudi zaključio da su oporuke, sačinjene 4. srpnja 2016. i 2. ožujka 2017. godine, valjane i pravno učinkovite. Sud je odbio zahtjev tužitelja za utvrđenje nevaljanosti oporuka i njihovog nepriznavanja pravnih učinaka. Također, sud je tužiteljima naložio plaćanje troškova parničnog postupka u iznosu od 11.312,50 kuna

Provedena vještačenja:

Vještak psihijatrijske struke: Sud je uvažio nalaz i mišljenje sudskog vještaka iz područja psihijatrije, koji je ocijenio da oporučitelj u vrijeme sačinjenja oporuka nije bolovao od bilo koje bolesti koja bi utjecala na njegovu sposobnost za rasuđivanje. Vještak je svoj nalaz temeljio na uvidu u spis i medicinsku dokumentaciju priloženu u spis. Prema njegovom mišljenju, oporučitelj u razdoblju 2016. i 2017. nije pokazivao znakove demencije niti bilo koje druge psihičke smetnje koje bi utjecale na njegovu sposobnost da donosi razumne odluke. Iako je oporučitelju propisivan Normabel, vještak je ocijenio da količina lijeka propisana i konzumirana između 2011. i 2013. godine (120 tableta tijekom 24 mjeseca) ne ukazuje na visoku razinu senilnosti ili nesposobnost za rasuđivanje. Doza od 8 tableta mjesečno nije bila dovoljna da značajno utječe na mentalne sposobnosti oporučitelja. Lijekovi poput Maksitrol kapi za oči, Ketanola (za bolove), i Omnica (za prostatu), propisivani između 2015. i 2018. godine, nisu utjecali na oporučiteljevu sposobnost za rasuđivanje.

Sud je odbio prijedlog tužitelja za provođenje novog vještačenja po Fakultetu u Zagrebu, smatrajući da je prvobitno vještačenje bilo adekvatno i dovoljno sveobuhvatno.

Tužitelji su zatražili dodatne podatke od obiteljske liječnice oporučitelja o propisivanju Normabela, no sud je taj zahtjev odbio jer nije bilo indikacija da je ovaj lijek utjecao na oporučiteljevu sposobnost za rasuđivanje u relevantnom razdoblju.

Sud je također odbio provođenje grafološkog vještačenja, zaključivši da tužitelji nisu pružili nikakve dokaze koji bi doveli u pitanje vjerodostojnost potpisa oporučitelja na spornim oporukama.

Županijski sud je odbio žalbu tužitelja i potvrdio presudu Općinskog suda u Karlovcu. Županijski sud je potvrdio da su zaključci vještaka psihijatrijske struke bili temeljiti i pravilno izvedeni iz medicinske dokumentacije. Nije bilo dokaza da je oporučitelj bio nesposoban za rasuđivanje u vrijeme sačinjenja oporuka.

9. slučaj: utvrđivanje valjanosti oporuke pred svjedocima⁶⁷

Županijski sud ukinuo je presudu Općinskog suda u Splitu od 23. siječnja 2023. godine i vratio predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. Predmet spora je pravna valjanost pisane oporuke pred svjedocima od 1. ožujka 2014. godine, ostavitelja pokojnog M. D.3, koja je proglašena u ostavinskom postupku Općinskog suda u Splitu. Tužitelj tvrdi da je oporuka krivotvorena, odnosno da ju M. D.3 nije vlastoručno potpisao.

Provođenje grafoloških vještačenja: Prvostupanjski sud je u postupku proveo nekoliko grafoloških vještačenja kako bi se utvrdila autentičnost potpisa na oporuci od 1. ožujka 2014.

Grafološko vještačenje po vještaku D. M. (2019-2021): Prvo vještačenje (7. listopada 2019.): Vještak je uspoređivao potpise na spornoj oporuci s nespornim potpisima M. D. prikupljenim iz raznih izvora, uključujući rukopise iz dnevnika i isplatne listiće. Zaključio je da postoje značajne razlike između spornog potpisa i nespornog materijala, ali nisu utvrđene značajne promjene karakteristika rukopisa koje bi ukazivale na propadanje rukopisa.

Dopuna nalaza (30. rujna 2020.): Nakon pribavljanja dodatnih nespornih potpisa iz 2012., 2013. i 2014. godine, vještak je utvrdio da postoje razlike koje vrlo vjerojatno ukazuju da M. D. nije ispisao sporni parafni potpis.

Nova dopuna nalaza (19. listopada 2021.): Druga vještakinja Ž. T. iz istog centra, zbog bolesti prethodnog vještaka, navela je da potpisi starijih osoba mogu varirati te da je za preciznu usporedbu potreban materijal iz istog vremenskog razdoblja. U konačnici je ocijenila da se potpisi ne mogu u potpunosti uskladiti s nespornim materijalom.

Novo vještačenje po L. Z., stalnoj sudskoj vještakinji za rukopise (2022): Nalaz i mišljenje (1. lipnja 2022.): Vještakinja je analizirala sporni potpis na oporuci i nespornim materijalom. Zaključila je da je vrlo vjerojatno da je M. D. ispisao sporni parafni potpis. Iako je utvrdila sličnosti u općem izgledu, ritmu i dinamici pisanja, razlike su bile prisutne, ali nisu isključujuće.

Analiza punog rukopisnog potpisa: Vještakinja je također prvi put analizirala puni rukopisni potpis na oporuci i navela da se pok. M. D. može smatrati potencijalnim skriptorom spornog potpisa, uzimajući u obzir starosne promjene i mogućnost prirodnog propadanja rukopisa.

⁶⁷ Žs St, Gž-968/2023-3, presuda od 23. siječnja 2023.

Županijski sud je ukinuo presudu Općinskog suda jer smatra da prvostupanjski sud nije adekvatno razmotrio razlike u nalazima vještaka. Sud prvog stupnja je prihvatio nalaz i mišljenje vještakinje L. Z. bez dodatnog usmenog izjašnjavanja vještaka ili provođenja nadvještačenja kako bi se otklonile nejasnoće i razlike u mišljenjima.

Sud je također uočio bitnu povredu postupka iz članka 261. stavka 2. ZPP-a jer sud nije proveo dokaz usmenim izjašnjavanjem vještaka.

10. slučaj: revizija tuženice protiv presude Županijskog suda u Splitu, vezano uz valjanost oporuke I. R.⁶⁸

Prvostupanjska Presuda:

Tužiteljice su zahtijevale da se utvrdi kako oporuka I. R. od 8. studenoga 1993. nije istinita ni pravno valjana te da se imovina raspravi po zakonu.

Prvostupanjski sud je ocijenio da tužiteljice nisu dokazale kako oporuka nije valjana. Sud je utvrdio da oporuka ima jasan tekst, te da ime i prezime ostavitelja nisu u suprotnosti s odredbama Zakona o nasljeđivanju (ZN).

Županijski sud u Splitu preinačio je odluku prvostupanjskog suda i ocijenio da oporuka nije valjana. Tuženica je u reviziji istaknula kako je drugostupanjski sud počinio bitne povrede postupka te da presuda nije u skladu s nalazima vještaka.

Grafološka Vještačenja:

U postupku su provedena dva grafološka vještačenja.

Prvo vještačenje je proveo stalni sudski vještak za rukopise i dokumente L. H., dipl. ing.

Drugo vještačenje je proveo Centar za forenzička ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić" po vještaku A. L., dipl. ing.

Oba vještačenja su pokazala da je tekst oporuke i potpis najvjerojatnije napisala ista osoba, ali nisu bila u mogućnosti donijeti odlučujući zaključak bez dodatnog nesumnjivog materijala za usporedbu.

Vrhovni sud je prihvatio reviziju tuženice, ukinuo presudu Županijskog suda i vratio predmet na ponovno suđenje.

⁶⁸ VSRH, Rev-x 837/2015-4, presuda od 15. studenoga 2023.

Sud je utvrdio da drugostupanjski sud nije naveo jasne razloge zbog kojih je oporuka proglašena nevaljanom te da su povrijeđene odredbe parničnog postupka.

11. slučaj: revizija Tuženice N.G. o Valjanosti Oporuke I.K.Š.⁶⁹

Prvostupanjska Presuda:

U ovom slučaju Općinski sud u Splitu je odbio tužbeni zahtjev tužiteljice da se utvrdi kako oporuka ostavitelja I. K. Š. nije istinita i pravno valjana.

Tužiteljica je tvrdila da oporuka i njena dopuna nisu autentične i da bi ih trebalo proglasiti nevaljanima.

Tuženica je sporila autentičnost potpisa ostavitelja na oporuci i tvrdila da prvostupanjski sud nije pravilno proveo dokazni postupak jer nije prihvatio njezin prijedlog za novo grafološko vještačenje.

Tuženica je smatrala da je odbijanje novog vještačenja predstavljalo bitnu povredu postupka.

Sud je odlučio da nije potrebno provoditi novo grafološko vještačenje jer su već prikupljeni dokazi bili dovoljni za donošenje odluke.

Sud se oslonio na nalaz i mišljenje MUP-a RH, Centra za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", koji je utvrdio da je pok. I. K. Š. "mogući skriptor spornog potpisa" na oporuci.

Oporuka je sastavljena u prisutnosti dvaju svjedoka i potpisana od strane oporučitelja, čime su ispunjeni zakonom predviđeni uvjeti za valjanost oporuke prema čl. 31. st. 1. Zakona o nasljeđivanju (ZN).

Revizijski Postupak i Odluka Vrhovnog Suda:

Vrhovni sud je zaključio da nema potrebe za dodatnim vještačenjem jer je tijekom postupka utvrđeno da je oporučitelj bio sposoban i da je oporuka valjano potpisana.

Sud je odbio reviziju tuženice kao neosnovanu jer nije dokazala da je prvostupanjski sud pogrešno ocijenio činjenice ili da je povrijedio postupovne odredbe.

⁶⁹ VSRH, Rev-x 638/2018-3, presuda od 19. svibnja 2021.

Presuda je potvrđena, jer je oporuka ispunjavala sve zakonske uvjete i bila u skladu sa zahtjevima Zakona o nasljeđivanju.

Sud je odbio prijedlog za novo vještačenje jer je zaključio da su dokazi već dovoljno raspravljeni i da dodatno vještačenje ne bi pridonijelo rješenju spora.

Odluka suda da odbije novo vještačenje bila je obrazložena načelom ekonomičnosti i koncentracije postupka, što znači da su sudovi procijenili da dodatni dokazi nisu potrebni za donošenje pravedne odluke.

12. slučaj: revizija o valjanosti oporuke⁷⁰

Prvostupanjska i Drugostupanjska Presuda:

Županijski sud u Velikoj Gorici je potvrdio prvostupanjsku presudu kojom je prihvaćen tužbeni zahtjev te naložio tuženicama da tužiteljima plate parnične troškove.

Tužbeni zahtjev tužitelja I. Ž. za utvrđenje pravne nevaljanosti i neistinitosti oporuke pokojne Zdenke Brlić iz 2005. godine te za naknadu parničnih troškova je odbijen.

Glavna sporna činjenica u postupku bila je autentičnost potpisa na oporuci Zdenke Brlić.

Na temelju grafološkog vještačenja, sudovi su utvrdili da potpis na oporuci "gotovo sigurno" nije vlastoručni potpis ostaviteljice.

Tuženice su u reviziji tvrdile da je nižestupanjski sud počinio bitnu povredu postupka jer je oslonio svoju odluku na zaključke vještaka umjesto da samostalno utvrdi odlučne činjenice.

Tvrdile su da je sud trebao odlučiti na temelju svih izvedenih dokaza, a ne samo na mišljenju grafološkog vještaka.

Sud je pojasnio da je postupio u skladu s čl. 8. Zakona o parničnom postupku (ZPP) i ocijenio sve dokaze, uključujući i vještačenje, te na temelju toga utvrdio da potpis na oporuci nije vlastoručni. Mišljenje vještaka D. M. je bilo ključni dokaz koji je sud upotrijebio za donošenje svoje odluke. Prema čl. 250. ZPP-a, sud se mora osloniti na stručna mišljenja vještaka kada nema dovoljno stručnog znanja za samostalnu procjenu dokaza, što je u ovom slučaju bilo potrebno za ocjenu autentičnosti potpisa na oporuci.

⁷⁰ VSRH, Rev 2347/2018-2, presuda od 12. ožujka 2019.

Vrhovni sud je odbio reviziju tuženica kao neosnovanu jer su nižestupanjski sudovi pravilno utvrdili odlučne činjenice.

Sud je zaključio da je tužbeni zahtjev za utvrđenje nevaljanosti oporuke opravdano prihvaćen na temelju rezultata grafološkog vještačenja.

Sudačka odluka da je potpis na oporuci nije autentičan potpis oporučiteljice bila je zasnovana na cjelokupnoj procjeni dokaza i mišljenju vještaka.

Vještaci su potvrdili da potpis na oporuci "gotovo sigurno" nije potpis ostaviteljice Zdenke Brlić, što je sud prihvatio kao odlučujući dokaz.

Iako su tuženice tvrdile da je sud dao preveliku težinu mišljenju vještaka, sud je pojasnio da je njegova odluka bila rezultat sveobuhvatne procjene svih dokaza u postupku, ne samo vještačenja.

13. slučaj: utvrđivanje pravne nevaljanosti pisane oporuke pred svjedocima⁷¹

Presude Općinskog i Županijskog Suda:

Općinski sud u Poreču-Parenzo presudom broj 3P-336/10-64 od 10. listopada 2014. godine prihvatio je tužbeni zahtjev tužitelja, utvrdivši da oporuka sastavljena 18. prosinca 2007. godine nije pravno valjana.

Županijski sud u Puli u drugostupanjskom postupku prihvatio je žalbu tuženika i preinačio prvostupanjsku presudu, odbijajući tužbeni zahtjev za utvrđenje pravne nevaljanosti oporuke.

Tužitelj je podnio reviziju protiv drugostupanjske presude, tvrdeći da je došlo do pogrešne primjene materijalnog prava. Tužitelj je zatražio od Vrhovnog suda da prihvati reviziju i preinači drugostupanjsku presudu.

Glavni argument tužitelja bio je da oporuka nije napravljena u skladu sa zakonskim zahtjevima, jer oporučitelj nije pred svjedocima izričito izjavio da je to njegova oporuka niti ju je pred njima potpisao.

Sudski vještak za rukopise i dokumente, A. L., utvrdio je da je vrlo vjerojatno da potpisi na oporuci nisu autentični potpisi oporučitelja, T. P. Međutim, ovo je zaključeno bez usporedbe s nesporno autentičnim potpisima iz vremena kada je sporna oporuka sastavljena.

⁷¹VSRH, Rev 3022/15-3, presuda od 13. prosinca 2017.

Prvostupanjski sud je presudio da oporuka nije valjana jer nije ispunila zakonske zahtjeve prema čl. 31. Zakona o nasljeđivanju. Sud je zaključio da oporučitelj nije u prisustvu svjedoka izjavio da je oporuka njegova niti ju je pred njima potpisao.

Sudski vještak A. L. nije imao na raspolaganju nesporne potpise oporučitelja iz vremena kada je oporuka sastavljena. To je ključni nedostatak jer bez usporedbe s autentičnim potpisima, sud ne može s dovoljnom sigurnošću utvrditi da potpisi na oporuci nisu autentični.

Vrhovni sud je procijenio da je drugostupanjski sud pravilno postupio preinačivši prvostupanjsku presudu. Sud je potvrdio da tužitelj nije dokazao nevaljanost oporuke niti pružio dovoljno dokaza da ospori drugostupanjsku odluku.

7. RASPRAVA

U ovom poglavlju raspraviti ćemo ulogu vještaka u postupku utvrđivanja valjanosti oporuka, temeljem analizirane sudske prakse. Kroz analizu odabranih presuda, bit ćemo u mogućnosti identificirati ključne čimbenike koji utječu na odluke sudova, kao i razumjeti kako stručna mišljenja i nalaze vještaka oblikuju presudne odluke.

Vještaci igraju ključnu ulogu u postupcima koji se odnose na valjanost oporuka. Njihova stručna mišljenja često čine presudnu osnovu za odluke sudova, posebno kada se radi o tehničkim i stručnim pitanjima koja nadmašuju opća pravna znanja. Analizom sudske prakse utvrđeno je da su najčešća vještačenja u postupcima utvrđivanja valjanosti oporuka grafološko i psihijatrijsko vještačenje. Rjeđe se koriste i druga vještačenja, kao što su medicinsko ili forenzičko vještačenje.

1. Gž 526/2022-7: Sud je prihvatio nalaz i mišljenje grafološkog i psihijatrijskog vještaka koji su potvrdili da je oporučitelj napisao oporuku i bio sposoban za rasuđivanje u vrijeme sačinjenja oporuka.

2. Rev-x 793/2017-3: U ovom slučaju su provedena tri psihijatrijska vještačenja, budući da su prva dva bila suprostavljenog mišljenja pa je sud naložio treće vještečenje koje je potvrdilo nalaz i mišljenje drugog vještaka da je osoba bila sposobna za rasuđivanje u vrijeme sastavljanja oporuke.

3. Rev-x 682/16-2.: Sud je prihvatio nalaze i mišljenja psihijatrijskih vještaka koji su potvrdili sposobnost oporučitelja za rasuđivanje.

4. Rev-x 1130/2017-2: U ovom slučaju je provedeno više vještačenja psihijatrijskih i medicinskih vještačenja kojima se sud priklonio i potvrdio da osoba nije bila sposobna za rasuđivanje.

5. Gž 223/09-2: Sud je prihvatio nalaz psihijatrijskog vještaka koji je ocijenio da oporučitelj nije imao mentalne poremećaje.

6. Gž-1483/2022-2: U ovom slučaju su provedena medicinska i grafološka vještačenja te je sud prihvatio nalaze vještaka i odluku temeljem njihovih izvještaja.

7. Gž-1029/2022-4: Sud je prihvatio nalaz psihijatrijskog vještaka i oslonio se na njegov nalaz i iskaze svjedoka te odbio potrebu za drugim vještačenjem.

8. GŽ-322/2022-3: Sud je prihvatio nalaz psihijatrijskog vještaka koji je procijenio da je oporučitelj bio sposoban za rasuđivanje, te odbio potrebu za grafološkim vještačenjem.

9. GŽ-968/2023-3: u ovom slučaju je provedeno više grafoloških vještačenja. Sud je prihvatio nalaz grafološkog vještaka koji je utvrdio neautentičnost potpisa.

10. Rev-x 837/2015-4:

11. Rev-x 638/2018-3: Sud je prihvatio nalaz grafološkog i odbio zahtjev za novim vještačenjem koja je bila obrazložena načelom ekonomičnosti.

12. Rev 2347/2018-2: Sud je prihvatio nalaz i mišljenje vještaka grafologa koji je potvrdio da vlastoručni potpis nije od osobe.

13. Rev 3022/15-3: U ovom slučaju je provedeno grafološko vještačenje gdje je sud prihvatio nalaz i mišljenje vještaka.

Analizirajući odluke suda vidimo da se sud najčešće prikloni mišljenju vještaka te nalaz i mišljenje vještaka imaju značajnu ulogu na sudsku odluku ali sud uzima u obzir sve druge dokaze prije same presude.

8. REZULTATI

1. Veći angažman vještaka u sudskim postupcima vezanim uz valjanost oporuka dovodi do preciznijeg utvrđivanja autentičnosti i zakonitosti oporuka, što rezultira kvalitetnijim i pravednijim sudskim odlukama.

Analiza dostupnih slučajeva pokazala je da je uključivanje vještaka, posebno u kompleksnijim predmetima, ključno za precizno utvrđivanje autentičnosti oporuka. Vještaci su pomogli sudovima da bolje razumiju psihofizičko stanje ostavitelja u trenutku sastavljanja oporuke, kao i da identificiraju eventualne utjecaje koji bi mogli dovesti do nevaljanosti oporuke. U predmetima gdje su vještaci angažirani, odluke sudova bile su detaljnije obrazložene, što je povećalo pravnu sigurnost i zadovoljstvo stranaka s ishodom.

2. Primjena različitih metoda i tehnika vještačenja značajno utječe na proces utvrđivanja valjanosti oporuka, pri čemu određene metode, poput psihijatrijske procjene ili grafološke analize, pokazuju veću učinkovitost u specifičnim slučajevima.

Rezultati pokazuju da specifične metode vještačenja, poput psihijatrijske procjene za procjenu duševne sposobnosti ostavitelja ili grafološke analize za provjeru autentičnosti potpisa, igraju ključnu ulogu u pojedinim slučajevima. Posebno su se korisnim pokazale kombinacije različitih metoda, koje su omogućile holistički pristup i detaljnije razmatranje svih relevantnih aspekata oporuke. Time su sudovi mogli donijeti pouzdanije odluke temeljene na stručnoj procjeni.

3. Iako je angažiranje vještaka često neophodno za utvrđivanje valjanosti oporuke, sudovi trebaju uravnotežiti potrebu za više vještačenja s načelom ekonomičnosti, kako bi se izbjeglo nepotrebno produženje i poskupljenje sudskih postupaka.

Studija je također ukazala na važnost balansiranja između potrebe za angažmanom vještaka i ekonomičnosti postupka. Premda su vještačenja neophodna za osiguranje pravičnosti, prekomjerno oslanjanje na stručne procjene može dovesti do nepotrebnog produženja postupaka i povećanja troškova. U analiziranim slučajevima, sudovi su pokazali sklonost ograničiti broj i opseg vještačenja, posebno kada je postojala jasna dokumentacija ili kada je prethodno vještačenje bilo dovoljno iscrpno. Također je primijećeno da sudovi često koriste vještake s prethodnim iskustvom u sličnim slučajevima, čime se povećava učinkovitost i kvaliteta vještačenja.

U zaključku, rezultati istraživanja potvrđuju ključnu ulogu vještaka u osiguravanju pravednosti sudskih odluka, dok istovremeno naglašavaju potrebu za pažljivim upravljanjem resursima i metodama u sudskim postupcima.

9. ZAKLJUČAK

Na temelju teorijskog pregleda i analize sudske prakse, jasno je da pravni poslovi, posebno u kontekstu oporuka, igraju ključnu ulogu u zaštiti prava pojedinaca i sigurnosti pravnog prometa. Pravni poslovi, kao što su ugovori i oporuke, imaju različite oblike i elemente koji moraju biti ispunjeni kako bi bili valjani. Kroz razmatranje njihovih bitnih, prirodnih i uzgrednih elemenata, te uvjeta za valjanost, zaključeno je da pravna sigurnost zahtijeva strogo pridržavanje zakonom propisanih procedura.

Vještačenje, kao dokazno sredstvo, pokazalo se kao ključno u sudskim postupcima gdje je potrebna posebna stručnost. Posebno je značajna uloga vještaka u postupcima vezanim za valjanost oporuka, gdje se kroz nalaze i mišljenja pomaže sudu u ocjeni psihofizičkog stanja ostavitelja i utvrđivanju autentičnosti volje izražene u oporuci. Različite vrste vještačenja, bilo individualne ili timske, doprinose boljem razumijevanju složenih pravnih situacija, čime se osigurava pravednost i točnost sudskih odluka.

Kroz analizu sudske prakse, uočeno je da sudovi često ovise o stručnim mišljenjima vještaka kako bi pravilno ocijenili činjenice i donijeli pravno ispravne odluke. Posebno u slučajevima nevaljanosti pravnih poslova, uključujući oporuke, vještačenja su presudna za utvrđivanje istinitih okolnosti i namjera stranaka. Uloga vještaka time nije samo tehnička već i suštinska za donošenje pravičnih odluka.

Tijekom istraživanja, obuhvaćeni su različiti oblici vještačenja, od grafoloških do psihijatrijskih i medicinskih, kao i njihova uloga u oblikovanju sudskih odluka. Kroz analizu različitih sudskih slučajeva, prikazani su konkretni primjeri kako se sudovi oslanjaju na stručna mišljenja vještaka pri donošenju pravednih odluka, ali i kada se od tih mišljenja odstupaju zbog nedovoljno uvjerljivih ili kontradiktornih nalaza.

Vještačenje, bilo grafološko, medicinsko ili psihijatrijsko, ima ključnu ulogu u otkrivanju objektivnih činjenica koje sudu pomažu u procjeni složenih pitanja, osobito u situacijama kada se osporava autentičnost oporuka ili rasuđivačka sposobnost oporučitelja u trenutku sastavljanja oporuke. Temelj za pravedno suđenje leži u pravilno provedenom vještačenju, koje svojom stručnošću nadomješta manjak tehničkog ili specifičnog znanja koje sudac ne posjeduje. Međutim, sudac nije dužan slijediti mišljenje vještaka ukoliko procijeni da postoje dodatne činjenice koje trebaju biti uzete u obzir. Ovo je naglašeno u nekoliko slučajeva u kojima je sud odstupio od nalaza vještaka, obrazlažući svoje odluke specifičnostima slučaja.

Analiza sudske prakse pokazala je da su najčešći slučajevi u kojima dolazi do osporavanja oporuka oni u kojima se javlja sumnja u autentičnost potpisa ili sposobnost oporučitelja da donese valjanu odluku. U takvim slučajevima grafološko i psihijatrijsko vještačenje često imaju ključnu ulogu. Iz statistike slučajeva navedenih u radu, jasno je da su sudovi u velikom broju slučajeva prihvatili mišljenje vještaka, što govori o visokom stupnju povjerenja u stručna mišljenja. U više od 80% analiziranih slučajeva, sudovi su se priklonili mišljenju vještaka, dok su u manjem broju slučajeva sudovi odstupili od nalaza, najčešće zbog kontradiktornih mišljenja ili nedovoljno jasno izvedenih zaključaka.

Važno je istaknuti i načelo ekonomičnosti koje je prisutno u sudskim postupcima. Sudovi su skloni odbacivanju zahtjeva za dodatnim vještačenjima kada se već provedeno vještačenje smatra dovoljno iscrpnim i uvjerljivim. Ovo načelo omogućuje efikasnije vođenje postupka, izbjegavajući nepotrebna odugovlačenja, a pritom ne narušava kvalitetu prikupljenih dokaza.

Zaključno, vještačenje ima neosporivu ulogu u sudskim postupcima, posebice u složenim predmetima vezanim uz oporuke. Stručno mišljenje vještaka često je presudno za sudsku odluku, no ključna je i uloga suca koji mora pomno evaluirati sve dostupne dokaze i prema potrebi, tražiti dodatne informacije kako bi se osigurao pravedan ishod. Upravo je ta interakcija između vještačenja i sudske prosudbe temelj pravednosti i objektivnosti u nasljednim i drugim pravnim postupcima.

10. LITERATURA

Knjige:

1. Bulka, Z., (2010.); „Nasljeđivanje na temelju oporuke“, Hrvatska pravna revija, str. 53.
2. Baran, N., (2015); "Uloga sudskih vještaka u parničnim postupcima prava i obveze", *Smjernice o ulozi stalnih sudskih vještaka u pravosudnim postupcima država članica vijeća Europe*, Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Zagreb, str. 20.
3. Čizmić J., (2011.); O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje u području medicine, *Zb. Pravni fakultet Rijeka (1991.)* v. 32, br. 1, 473-510.
4. Jakelić, D., (2011); „Ugovor o kupoprodaji-kratki osvrt na neke pojmovne elemente prema pozitivnom pravu i rimskom pravu“, Hrvatska pravna revija, str.31.
5. Jakupek, T., (2015.); Uloga sudskih vještaka u parničnim postupcima prava i obveze, Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Zagreb, str. 26.
6. Klarić, P. Vedriš, M., (2014.); Građansko pravo, Narodne novine, str. 32-33.
7. Klarić, P., Vedriš, M., (2006.); Građansko pravo, Zagreb, str. 107.
8. Mešnjak, J.,(2022); Oporuka u rimskom pravu s osvrtom na suvremeno hrvatsko pravo, Zagreb, str. 30.
9. Momčinović, H., (2017.); Obvezno pravo, Hrvatska pravna revija.
10. Nikšić, S., (2021); „Pisani oblik ugovora i drugih pravnih poslova“, str. 305- 306.
11. Perkušić, A., (2009.); Osnove građanskog prava, Pomorski fakultet, Split, str.332.
12. Pezo, V., (2007.); Vlastoručna oporuka, Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, str. 1767.
13. Sačić, P., (2008.); „ Psihijatrijska vještačenja u kaznenom postupku“, str 62.
14. Sijerčić-Čolić, H. Vuleta, D. Hadžiomerađić, M., (1999.); Komentar Zakona o kaznenom postupku, Sarajevo, str. 310.
15. Slakoper, Z. Gorenc, V., Bukovac – Puvača, M., (2009); Obvezno pravo (opći dio), Novi Informator, Zagreb, str. 161.

16. Triva, S., Belajević, V., Dika, M., (1986.); Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, str. 432.

17. Žarković, D. (2015); Uloga sudskih vještaka u parničnim postupcima prava i obveze, *Metodologija i forma nalaza i mišljenja sudskog vještaka za tehničke svrhe*, Hrvatsko društvo sudskih vještaka i procjenitelja, Zagreb, str.77.

Pravni izvori:

1. Zakon o nasljeđivanju, NN, br., 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

2. Zakon o obveznim odnosima, NN, br., 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

3. Zakon o općem upravnom postupku, NN 47/09, 110/21.

4. Zakon o parničkom postupku, NN, br., 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.

5. Zakon o sudovima, NN, br. 28/13., 33/15., 82/15., 82/16.,126/19., 130/20., 21/22., 60/22., 155/23., 36/24.

6. Zakon o trgovačkim društvima, NN, br., 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23.

7. Zakon o zaštiti potrošača, NN 19/22, 59/23.

8. Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, NN 38/14, 123/15, 29/16, 61/19.

9. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2347/2018-2, presuda od 12. ožujka 2019.

10. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 3022/15-3, presuda od 13. prosinca 2017.

11. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 1130/2017-2, presuda od 12. prosinca 2018.

12. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 638/2018-3, presuda od 19. svibnja 2021.

13. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 682/16-2, presuda od 23. studenoga 2016.

14. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 793/2017-3, presuda od 13. lipnja 2018.

15. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 837/2015-4, presuda od 15. studenoga 2023.
16. Županijski sud u Rijeci Gž-322/2022-3, presuda od 7. prosinca 2022.
17. Županijski sud u Slavonskom Brodu, Gž 526/2022-7, presuda od 18. listopada 2023
18. Županijski sud u Sisku, Gž-1029/2022-4, presuda od 16. studenoga 2023.
19. Županijski sud u Splitu, Gž-968/2023-3, presuda od 23. Siječnja 2023.
20. Županijski sud u Varaždinu , Gž 223/09-2, presuda od 22. travnja 2009.
21. Županijski sud u Zagrebu, Gž-1483/2022-2, presuda od 7. lipnja 2022.

Internetske stranice:

1. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/naslje%C4%91ivanje-na-temelju-oporuke-u-sudskoj-praksi-42305> , pristupila: 24.6.2024
2. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/naslje%C4%91ivanje-na-temelju-oporuke-u-sudskoj-praksi-42305> , pristupila: 24.6.2024.

11. SAŽETAK

Uloga vještaka prilikom utvrđivanja valjanosti oporuke

Ovaj diplomski rad bavi se analizom pravnih poslova s posebnim naglaskom na oporuke i njihovu valjanost. U radu se istražuju ključni elementi pravnog posla, oblici jednostranih i dvostranih pravnih poslova te specifičnosti oporuka. Poseban fokus stavljen je na ulogu vještaka u sudskim postupcima vezanim uz utvrđivanje valjanosti oporuka. Kroz analizu sudske prakse, rad pokazuje kako angažman vještaka može doprinijeti pravednijim sudskim odlukama te ističe važnost pravilne primjene metoda vještačenja. Na kraju, zaključci rada potvrđuju da uravnotežena primjena vještačenja može osigurati efikasnost i pravednost sudskih postupaka.

Ključne riječi: pravni poslovi, oporuka, vještačenje, sudska praksa, vještak

12. SUMMARY

The role of an expert when determining the validity of a will

This thesis explores legal transactions with a particular focus on wills and their validity. The study examines key elements of legal transactions, different forms of unilateral and bilateral legal actions, and the specific characteristics of wills. Special attention is given to the role of expert witnesses in court proceedings concerning the validity of wills. Through an analysis of case law, the thesis demonstrates how the involvement of experts can contribute to fairer judicial decisions and highlights the importance of appropriate application of expert methods. Finally, the conclusions of the thesis affirm that a balanced use of expert testimony can ensure the efficiency and fairness of legal proceedings.

Keywords: legal transactions, will, expert testimony, case law, expert witness

13. ŽIVOTOPIS

Osobni podaci:

Ime i prezime: Ana Penava

Datum rođenja: 31/08/2000

Državljanstvo: hrvatsko

Spol: žensko

Mobitel: (+385) 99 668 3716

E-mail: penavaana31@gmail.com

Adresa: Batin I 4, 88240, Posušje, BiH

Obrazovanje:

26/09/2022 – TRENUTAČNO Split, Hrvatska

Magistra forenzike Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

19/09/2019 – 01/09/2022 Mostar, BiH

Prvostupnica Kriminalistike i sigurnosnog menadžmenta, Pravni fakultet

2015 – 2019 Posušje, BiH

Opća Gimnazija, Gimnazija fra Grge Martića

Radno iskustvo:

Sezonski poslovi

2018 – 2022 - Mali Losinj, Hrvatska

KONOBARICA - Konoba Corrado

2022 – 2024 - Mali Lošinj, Hrvatska

ŠANKER – Za Kantuni

01/10/2023 – 30/06/2024 – Split, Hrvatska

ISPOMOĆ U TRGOVINI – Muller, Studenac

Volontiranje:

Noć istraživača, Split

Digitalne vještine:

MS Office (Word, Excel, Power Point), Društvene mreže, Informacije i komunikacija (pretraživanje interneta)

Jezične vještine:

Materinski jezik: hrvatski

Drugi jezici: engleski B2, talijanski A1, njemački A2

Komunikacijske i međuljudske vještine:

Komunikativna, odgovorna, marljiva, spremna na timski rad, ambiciozna

14. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Ana Penana, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom „Uloga vještaka prilikom utvrđivanja valjanosti oporuke“ rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, 17.09.2024.

Potpis studenta/ice:

